

توصیف نظام آوایی گویش بیرجندی

ابوالفضل اخلاقی*

دانشجوی کارشناسی ارشد زبان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

توجه به گویش‌ها به ویژه گویش‌های گمنام کهن و کم شناخته شده‌تر که عوامل بیرونی کمتر بر آن‌ها اثر گذاشته و در نتیجه اصالت خود را بیشتر حفظ کرده‌اند از لزومات است و باید کانون توجه زبان‌شناسان قرار گیرد چرا که حفظ و شناخت صحیح گویش‌ها مهم‌ترین راهکار برای حفظ زبان فارسی محسوب می‌شود. یکی از گویش‌های کم شناخته شده گویش بیرجندی است که از گویش‌های فارسی نو محسوب می‌شود که به نسبت زبان فارسی کمتر تحول پذیرفته و از این روی بسیاری از ویژگی‌های فارسی کهن را نگاه داشته است. این تحقیق بر آن است تا از طریق بررسی میدانی در چهارچوب نظریه ساختگرایی، توصیفی همزمانی از نظام آوایی گویش بیرجندی ارائه کند. برای استخراج واج‌های گویش بیرجندی از روش جانشینی استفاده شده است و سعی شده هر واج با واج‌های هم‌مخرج یا واج‌هایی که شیوه تولید یکسانی دارند مقایسه شوند. در نهایت مشخص شد که گویش بیرجندی دارای ۲۲ همخوان و ۱۲ واکه است که از این ۱۲ واکه ۷ واکه ساده، ۳ واکه بلند و ۲ واکه مرکب است. به لحاظ ساخت هجایی نیز گویش بیرجندی همانند زبان فارسی از ۳ ساخت هجایی CV، CVCC و CVCC برخوردار است. همچنین مشخص شد که در گویش بیرجندی واحدهای زبر زنجیری به تکیه و آهنگ خلاصه می‌شود و تکیه جز در معدودی از واژه‌ها نقش ممیز یا هیچ نقش دیگری بر عهده ندارد. در ضمن همگون سازی، ناهمگون سازی، ابدال، کاهش، افزایش و جابه‌جایی فرایندهای واجی گویش بیرجندی را تشکیل می‌دهد.

کلیدواژه گویش بیرجندی، نظام آوایی، همخوان و واکه، نظریه

ساختگرایی، فرایندهای واجی.